

Кутева, Е., докторант

България, София, Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Философски факултет, катедра „Библиотекознание, научна
информация и културна политика“

НОВИТЕ ТЕРМИНИ В ИКОНОМИЧЕСКАТА ЛИТЕРАТУРА И ПРИНЦИПИТЕ ЗА ТЯХНОТО ОТРАЗЯВАНЕ В ПРЕДМЕТНИЯ РУБРИКАТОР

Анотация. Изборът на най-точния термин, който ще бъде включен в предметния рубрикатор, е сложен процес. В настоящия доклад това е представено чрез конкретни примери, свързани с икономическата терминология и постоянно появяващите се в нея нови понятия.

Ключови думи: предметни рубрики, икономическа терминология, съдържателна каталогизация

Кутева Е., докторант

Болгария, София, Софийски университет им. Св. Климента
Охридского, Философский факультет, Кафедра „Библиотековедение,
научная информация и культурная политика“

НОВЫЕ ТЕРМИНЫ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ПРИНЦИПЫ ИХ ОТРАЖЕНИЯ В СЛОВАРЕ ПРЕДМЕТНЫХ РУБРИК

Аннотация: Выбор наиболее точного термина для включения его в предметный заголовок является сложным процессом. В статье приведены конкретные примеры, связанные с экономической терминологией и новыми понятиями, постоянно появляющимися.

Ключевые слова: предметные рубрики, экономическая терминология, предметизация

THE NEW TERMS IN THE ECONOMIC LITERATURE AND THE PRINCIPLES FOR THEIR REFLECTION IN THE SUBJECT HEADINGS LIST

Abstract: Choosing the most accurate term to be included in the subject headings list is a complex process. In this report, this is presented through specific examples related to economic terminology and the new concepts that are constantly appearing in it.

Key words: subject headings, economic terminology, subject cataloging

Сериозните промени, настъпили с прехода от централизирано държавно стопанство към пазарна икономика и обвързването на страната ни с икономическата политика на Европейския съюз, обясняват появата в научната литература на голям обем нови за нея понятия. Своевременното и точно отразяване на тези понятия в предметния рубрикатор на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ са свързани с определени трудности.

Наблюдава се взаимозависимост между развитието в икономическата наука и формирането на качествено нов стил на мислене. Премахването на идеологическия контрол се отразява върху съдържанието на печатната продукция. От една страна, това премахва ограниченията в развитието на научните концепции и дава възможност за пълноценно ползване на новата и чуждестранна икономическа терминология. От друга страна, това води до многозначност в използваните термини и влияе върху процеса на подбор на понятията, чрез които се формират предметните рубрики.

При избора на най-точния термин, който ще бъде включен в предметния рубрикатор, определящи се явяват научността и актуалността на понятията. Има няколко важни критерия, които помагат да се предпочете едно пред друго обозначение:

- в рубрикатора трябва да се включват вече утвърдени, употребявани в българския език думи;
- трябва да се отчита степента на разпространение на дадения термин;
- трябва стриктно да се следва логическото единство на съществуващата методика на предметизация.

В практиката по предметизация заедно с това се обръща внимание и на :

- насочеността и формата на предметизирания информационен ресурс (справочник, енциклопедия, учебник, научно-популярна литература и т.н.);
- хронологичните рамки на ресурса;
- профила на библиотеката (обществена, научна и т.н.);
- обема и дълбочината на предметизацията.

С цел да се избегне информационният шум при създаването на установената форма на предметните рубрики се спазват два метода.

При първия метод се използва по-широко понятие, което замества конкретния термин до неговото точно и ясно определяне. Например за терминът „одит“ в справочната литература срещаме следните определения:

1. Одит – процедура за контрол на счетоводството или управлението в едно предприятие и на изпълнението на неговите задачи¹
2. Одит – проверка на стопанско-финансовата дейност на предприятие, учреждение или на материалното и финансово отговорно лице от страна на специален независим орган или експерт; ревизия².

От представените определения на понятието „одит“ и при съдържателен анализ на различни информационни ресурси по темата се вижда, че терминът включва голям обем от значения. По тази причина, изхождайки от по-широкото съдържание, в предметния рубрикатор на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се използва по-обхватната предметна рубрика „Контрол и ревизия“ (фиг. 1). Терминът „одит“ е посочен като невъзприет.

¹ **Милев, Ал., Б. Николов, Й. Братков.** Речник на чуждите думи в българския език. 5. доп. и осн. прераб. изд. Доп. и осн. прераб., [с предг.] от Емилия Пернишка. София: Наука и изкуство, 2005, с. 532.

² **Пернишка, Е., Д. Благоева, С. Колковска.** Речник на новите думи в българския език : от края на ХХ и първото десетилетие на ХХІ в. София: Наука и изкуство, 2010, с. 306.

ID=1079654

001	ac – редактиран запис bx – основен контролен запис cj – тематична предметна рубрика
100	ba – установена cbul – български gca – кирилица – неопределена
106	a2 – може да се използва само като предметна рубрика
152	bRPLB – Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките
250	aКонтрол и ревизия
3051	aВж и подрубрика: контрол и ревизия
450	aОдит
450	aРевизия (икономика)
450	aФинансов контрол
550	aСчетоводство 5g– висшестоящ термин (Виж и от)
550	aДанъчна ревизия 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aИмуществена отговорност 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aНачет 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aСметни палати 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aСтопански престъпления 5z – друго
917	a0 – тематичната предметна рубрика може да се подразделя с географска подрубрика

Фиг. 1. Предметна рубрика „Контрол и ревизия“

Тук е коректно да се отбележи, че използването на по-широкообхватните рубрики е целесъобразно до натрупване на определен обем информационни ресурси и до ясното установяване на значението на термина.

Вторият метод се характеризира с моменталното включване в предметния рубрикатор на адекватна предметна рубрика. В този случай обаче заради многозначността или различното тълкуване на термините от авторите литература по един и същ въпрос може да се окаже на различни места в предметния каталог и по различни въпроси – на едно място.

В съвременната литература например често като синоними се използват понятията „фирма“ и „предприятие“, „ферми“ и „селскостопански предприятия“.

За процеса на предметизиране е важно да се определи степента на тъждественост на представените двойки понятия, можем ли да ги смятаме за еднозначни, или е необходимо всеки от тези термини да бъде отразен в предметния рубрикатор под самостоятелна предметна рубрика.

Да разгледаме двойката „фирма“ и „предприятие“. Според справочната литература те имат следните определения:

Фирма

1. Търговско или промишлено предприятие, производител на продукти или услуги, разполагащ с определена производствена или финансова самостоятелност
2. Име, наименование, под което такова предприятие е известно или регистрирано
3. Надпис, табела с наименованието на предприятие, учреждение, кабинет, лаборатория и т.н.
4. *прен. разг.* Звание, титла³.

Предприятие

1. Стопанска, производствена или търговска единица, учреждение със своя материална база, предмет на дейност и управление
2. Предприета, организирана и осъществена от някого стопанска, строителна, търговска или друга дейност⁴.

Както се вижда от представените определения, терминът „фирма“ има няколко значения в българския език и въвеждането му в предметния рубрикатор би довело до объркване при търсенето на литература, засягаща този вид стопанска организация. Заедно с това е редно да се отбележи, че думата „фирма“ е чуждица, а в методиката на създаването на предметни рубрики ясно е заложен принципът за избор на термин за установената форма на роден език.

От определенията на двата термина се вижда, че те имат сходно съдържание и въвеждането на двата като самостоятелни рубрики би довело до синонимия. В предметния рубрикатор на Националната библиотека е възприета предметната рубрика „Стопански предприятия“ (фиг. 2), обединяваща съдържанието на останалите два термина, а самите те са посочени като невъзприети.

³ **Български** тълковен речник. 4. доп. и прераб. изд. Доп. и прераб. от Димитър Попов. София: Наука и изкуство, 1995, с. 1021.

⁴ Пак там, с. 731.

ID=2298214

001	a c – редактиран запис b x – основен контролен запис c j – тематична предметна рубрика
100	b a – установена c bul – български g sa – кирилица – неопределена
106	a 2 – може да се използва само като предметна рубрика
152	b RPLB – Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките
250	a Стопански предприятия
450	a Предприятие
450	a Фирми
550	a Корпорации 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Ликвидация 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Малки и средни стопански предприятия 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Рентабилност и доходност 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Туристически агенции 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Нестопански организации 5z – друго
917	a 0 – тематичната предметна рубрика може да се подразделя с географска подрубрика
917	a 21 – промишленост, отделни видове промишленост и промишлени предприятия

Фиг. 2. Предметна рубрика „Стопански предприятия“

Да разгледаме другата двойка – „селскостопански предприятия“ и „ферми“. В справочната литература техните определения са:

Ферма

1. Голямо частно земеделско стопанство
 2. Стопанско предприятие, което се занимава с животновъдство⁵
- Фермер – В англоезичните страни синоним на земеделец⁶

Селскостопански *прил.* Който се отнася до селското стопанство⁷.

⁵ Пак там, с. 1018.

⁶ **Фъртунов**, В., състав. Световна бизнес енциклопедия. София: Книгоиздателска къща Труд, 2008, с. 651.

⁷ **Български** тълковен речник. 4. доп. и прераб. изд. Доп. и прераб. от Димитър Попов. София: Наука и изкуство, 1995, с. 877.

ID=2566502

001	a с – редактиран запис b x – основен контролен запис c j – тематична предметна рубрика
100	b a – установена c bul – български g са – кирилица – неопределена
106	a 2 – може да се използва само като предметна рубрика
152	b RPLB – Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките
250	a Ферми
550	a Селскостопански сгради 5 g – висшестоящ термин (Виж и от)
550	a Водни ферми 5 h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Животновъдни ферми 5 h – низшестоящ термин (Виж и)
917	a 0 – тематичната предметна рубрика може да се подразделя с географска подрубика

Фиг. 3. Предметна рубрика „Ферми“

От фиг. 3 се вижда, че в предметния рубрикатор на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ понятието „ферма“ присъства като вид селскостопанска сграда. Фермата доскоро се възприемаше като понятие от капиталистическото стопанство, както личи и от представените определения.

Преходът към пазарни отношения обуславя появата в България на ферми и литература за тях. Предметната рубрика „селскостопански предприятия“ е илюстрирана с фиг. 4 преди редакция и фиг. 5, която отразява направените промени в съдържанието на тази рубрика. Тук се вижда, че понятието „ферма“ се явява нисшестоящ термин по отношение на селскостопанските предприятия, тъй като тя вече се възприема като един от нейните подвидове.

ID=2133094 LN=0000008332 TN V1 05.12.2014 COSUB::OLD Copied: 0

001	a с – редактиран запис b x – основен контролен запис c j – тематична предметна рубрика
100	b a – установена c bul – български g са – кирилица – неопределена
152	b RPLB – Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките
250	a Селскостопански предприятия
450	a Земеделски стопанства
550	a Селско стопанство 5 g – висшестоящ термин (Виж и от)
550	a Совхози 5 g – висшестоящ термин (Виж и от)
550	a ТКЗС 5 g – висшестоящ термин (Виж и от)
550	a Аграрно-промишлени комплекси 5 h – низшестоящ термин (Виж и)
550	a Лично стопанство 5 h – низшестоящ термин (Виж и)

550	aДържавни земеделски стопанства 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aМашинотракторни станции 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aСелскостопански кооперации 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aЖивотновъдни ферми 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aФерми 5z – друго
550	aКооперативни земеделски стопанства 5z – друго
917	a0 – тематичната предметна рубрика може да се подразделя с географска подрубрика
917	a21 – промишленост, отделни видове промишленост и промишлени предприятия

Фиг. 4. Предметна рубрика „Селскостопански предприятия“ преди редакция

ID=2133094 LN=0000008332 TN V1 05.12.2014 COSUB::OLD
Updated: 07.07.2020

001	ac - редактиран запис bx - основен контролен запис cj - тематична предметна рубрика
100	ba - установена cbul - български gca - кирилица - неопределена
106	a2 – може да се използва само като предметна рубрика
152	bRPLB - Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките
250	aСелскостопански предприятия
450	aЗемеделски предприятия
450	aЗемеделски стопанства
550	aСелско стопанство 5g - висшестоящ термин (Виж и от)
550	aСтопански предприятия 5g - висшестоящ термин (Виж и от)
550	aАграрно-промишлени комплекси 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aДържавни земеделски стопанства 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aЖивотновъдни ферми 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aКооперативни земеделски стопанства 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aЛично стопанство 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aМашинотракторни станции 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aСелскостопански кооперации 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aСовхози 5h - низшестоящ термин (Виж и)
550	aТКЗС 5h – низшестоящ термин (Виж и)
550	aФерми 5h – низшестоящ термин (Виж и)
917	a0 – тематичната предметна рубрика може да се подразделя с географска подрубрика
917	a21 – промишленост, отделни видове промишленост и промишлени предприятия

Фиг. 5. Предметна рубрика „Селскостопански предприятия“ след редакция

От посочените в доклада примери се вижда, че изборът на установена форма на предметната рубрика изисква много проучвания и внимание. Основен критерий при отразяването на литературата в предметния каталог се явяват пълнотата и точността при представянето на информационните ресурси, което понякога изисква нестандартни методични решения. Постоянното запознаване и осмисляне на новите тенденции в развитието на икономическата терминология безусловно би довело в бъдеще до по-качествено изработена предметизация на постъпилите в библиотеката информационни ресурси и методичното редактиране на предметния рубрикатор.

Използвана литература

1. **Български** тълковен речник. 4. доп. и прераб. изд. Доп. и прераб. от Димитър Попов. София: Наука и изкуство, 1995.
2. **Милев, Ал., Б. Николов, Й. Братков.** Речник на чуждите думи в българския език. 5. доп. и осн. прераб. изд. Доп. и осн. прераб., [с предг.] от Емилия Пернишка. София: Наука и изкуство, 2005.
3. **Пернишка, Е., Д. Благоева, С. Колковска.** Речник на новите думи в българския език: от края на ХХ и първото десетилетие на ХХІ в. София: Наука и изкуство, 2010.
4. **Фъртунов, В.,** съст. Световна бизнес енциклопедия. София: Книгоиздателска къща Труд, 2008.